

ישראל קורצ'ק אינסטיטוט
اسرائيل تقرا كورنشاك

אַלִיעֶזֶר דָּעַר גֶּלֶעֶזֶר

מפיו של יאנוש קורצ'אק, מאת: ירחמיאל ויינגרטן

בתוך: יאנוש קורצ'אק – היהודי המעונה

פרק 12: יום גדול וארוך (לקראת סוף הפרק)

היה הָיָה יְהוּדִי פְּשׁוּט, חָרָד לְדָתוֹ וּבַעַל־מְלָאכָה יָשָׁר וְטוֹב – קָרָאוּ לוֹ "אַלִיעֶזֶר דָּעַר גֶּלֶעֶזֶר" (אַלִיעֶזֶר הַזָּנֵג). בְּכָל חַמְשַׁת יְמֵי הָעֲבוּדָה בְּשָׁבוּעַ – מִן הַיּוֹם הַשְּׁנִי בַּבֶּקֶר עַד הַיּוֹם הַשְּׁשִׁי בַּצָּהֳרַיִם, הָיָה אֶלִיעֶזֶר מְהַלֵּךְ מִכְּפָר לְכָפָר בֵּין בְּקִתּוֹת הָאֵיכָרִים הָעֲנִיִּים וְאַחוּזוֹת "הַפְּרִיצִים" הָעֲשִׂירִים, וְקוֹבֵעַ זְגוּגִיּוֹת בְּחִלּוֹנוֹתֵיהֶם.

לְפַעֲמִים הָיָה אֶלִיעֶזֶר קוֹנֵה מֵהָאֵיכָרִים עוֹרוֹת שֶׁל אֲרָנְבוֹת וּמוֹכְרִים בָּעִיר. קוֹרְצ'אק תָּאָר אֶת אוֹרְחֵי־חַיָּיו שֶׁל אֶלִיעֶזֶר, אֶת תְּפִלָּתוֹ בְּכָל בֶּקֶר בְּטִלִּית וּבִתְפִילָּיו, אֶת נְטִילַת הַיָּדַיִם וְאַמִּירַת בְּרָכָה לְפָנָיו כָּל אַרוּחָה, אֶת זְהִירוֹתוֹ שֶׁלֹּא לְהִיפָּשֵׁל, חֲלִילָה, בְּאַכִילַת טְרָפוֹת.

בְּצֵאתוֹ לְדָרֶךְ הָיָה אֶלִיעֶזֶר לוֹקַח אֶתוֹ, מְלַבֵּד תֵּיק הַטִּלִּית וְהַתְּפִלָּין וּמְלֵאֵי שֶׁל מְזוֹן, גַּם מִתְּנוֹת מֵאֶת אֲשֶׁתוֹ עֲבוּר יְלָדֵי הַיְהוּדִים בַּכְּפָרִים הַבוֹדְדִים, שֶׁבְּבִתְיָהֶם הָיָה לְפַעֲמִים נוֹטָה לָלוֹן. יֵשׁ לְדַעַת שֶׁבְּזַמְנֵים הַהֵם הִיִּיתָה הָעֲנִיּוֹת בְּפוֹלְין גְּדוֹלָה מְאֹד: הָאֵיכָרִים הָיוּ לְרֵב עֲבָדִים לִ"פֹּאנִים – הָאֲדוֹנִים הָעֲשִׂירִים בְּעַלִּי הָאֲחוּזוֹת הַגְּדוֹלוֹת, וְקָרָאוּ לְכָךְ "פֹּאנְשִׁיזְנָא" (שִׁיעָבוּד לְפֹאנִים): שׁוֹם דָּבָר לֹא הָיָה שְׂיִיף לְאֵיכָר וְכָל אֲשֶׁר לוֹ – הָיוּ נִחְלָתִם הַבְּלַעֲדִית שֶׁל הַפְּרִיצִים, הַשְּׁלֵכְצִיִּצִים, שְׂיִכְלוּ לַעֲשׂוֹת בָּהֶם כָּכָל הָעוֹלָה עַל רוּחָם.

הַפְּרִיצִים הָיוּ גָרִים בְּאַרְמוֹנוֹת, שֶׁהָיוּ בָּהֶם חִלּוֹנוֹת רְחִבִים מְרֻבָּים, דֶּרֶכֶם חֲדָרָה הַשְּׁמֶשׁ פְּנִימָה בַּיּוֹם, וְהַבְּרִיק מִתּוֹכָם הַחוּצָה בַּלַּיְלָה אוֹר גְּדוֹל שֶׁל נִבְרָשׁוֹת. הָאֵיכָרִים הָיוּ שְׂרוּיִים בְּאַפְלָה, בְּתוֹךְ בְּקִתּוֹת מְחֻסְרוֹת אוֹר וְאֵוִיר וּמְלֵאוֹת עֶשֶׂן שֶׁל כִּירוֹת שֶׁשְׂמָשׁוּ לְבִשׁוֹל אַרוּחוֹת, לְאַפִּיַת לֶחֶם וּלְחֻמוֹם הַדִּירָה הַקְּטָנָה. רַק מְעַטִּים מֵהֶם הִצְלִיחוּ לְחַסֵּף כֶּסֶף כְּדֵי קְבִיעַת חִלּוֹנוֹת בְּתוֹךְ קִירוֹת הַטִּיט הַטְּחוּבִים. אֶלִיעֶזֶר הָיָה מְרַחֵם עַל הָאֵיכָרִים, אֲבָל בְּמָה יָכוֹל יְהוּדִי עֲנִי כְּמוֹהוּ לַעֲזֹר לָהֶם? הֲרֵי הַזְּכוּכִית הִיִּיתָה יְקָרָה מְאֹד בַּיָּמִים הַהֵם.

"וְהִנֵּה נִפְוָה שְׁמוּעָה בֵּין הָאֵיכָרִים, שֶׁהַיְהוּדִי הַטוֹב, אֶלִיעֶזֶר, הַחַל קוֹבֵעַ זְגוּגִיּוֹת בְּבִתֵּי הָאֵיכָרִים תְּמוּרַת תְּשֻׁלוּם שֶׁל פְּרוֹטוֹת. וְכָכָל שֶׁהַבְּקָתָה עֲנִיָּה יוֹתֵר וְהַיָּלָדִים מְרֻבָּים בָּהּ – כֶּךָ הוֹלְכֵת וּפּוֹחֶתֶת מְכַסֶּת הַכֶּסֶף, שֶׁצָּרִיף לְשֵׁלֶם לְאַלִיעֶזֶר עֲבוּר עֲבוּדָתוֹ וְעֲבוּר הַזְּכוּכִית הַיְקָרָה; וְאִם הָאֵיכָר מְחוּסָר כָּל וְהוּא מְבָרֵךְ בְּטַפְלֵיָא – אֵין אֶלִיעֶזֶר שׁוֹאֵל כָּלֵל לְכֶסֶף. הוּא פּוֹתֵחַ בְּמַסּוֹר רְבוּעַ בְּקִיר, קוֹבֵעַ בְּתוֹכוֹ מַסְגֶּרֶת (אַלִיעֶזֶר הָיָה גַם נִגְרָ), שֶׁם בָּהּ זְגוּגִיַת, וְהַבְּקָתָה מִתְחִילָה לְהֵאִיר, נוֹצֶצֶת וּמְבִרִיקָה... וְכֶךָ קָרַע חִלּוֹנוֹת, קְבִיעַ זְגוּגִיּוֹת וּמְלֵא אוֹר – בְּחִינָם אוֹ בְּחִצֵּי־חִינָם – בְּמִרְבֵּית הַבְּתִים שֶׁבְּסִבִּיבַת עֲזִירָתוֹ...

ישראל קורצ'אק
اسرائيل تقرا كورتشاك

והבריות תמהות: אם אליעזר עצמו הוא אדם עני – מנין לו הזכויות היקרה, שהוא קובע בבתי האיכרים והיהודים מרובי הילדים? ואם עשיר הוא – למה הוא עובד קשה כל־כך ומשפחתו חיה בדתקות כל ימות השבוע, ואף בשבת אין השפע מצוי בביתו? ... חידה היא!

"... כשנפטר ר' אליעזר נתגלה הסוד: בצואתו היה כתוב, שלפני שנים רבות מצא אוצר, ולא גלה את הדבר אפילו לאשתו, כדי שלא תפריע לו, חס וחלילה, לעבר בין העניים ולקבע חינוך, או בזול, זוגיות בתוך בתיהם... הוא ומשפחתו התפרנסו כל הזמן מיגיעת כפיו בלבד. במקוון של האוצר קנה זכויות, שקבע בתוך חלונות הבקתות העניות, והביא אוזרה ושמחה לילדים רבים. הוא השתמש באוצר גם כדי לשלח את בניו ללמוד תורה וחקמה, כי כתוב בספרים הקדושים שגם התורה היא אוזרה..."

